

УДК 371(100):37.06.007.2

Галина КОНДРАЦЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спортивних дисциплін та
методики їх викладання Дрогобицького
державного педагогічного університету імені І.Франка
(Дрогобич, Україна) kondr_gala@mail.ru

ЗАРУБІЖНІ СИСТЕМИ ОСВІТИ І ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННСВОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ФАХІВЦІВ

У статті розкрито зарубіжні системи освіти, їх значення у професійній освіті вчителів. Встановлено, що культура спілкування є складником професійної культури фахівця. Розглянуто етапи до формування професійно-мовленнєвої культури спілкування фахівців фізичного виховання, визначено вплив компонентів освіти на професійну культуру спілкування фахівців. Виділено, етапи та підходи зарубіжної освіти, їх вплив на підготовку фахівців з фізичного виховання.

Ключові слова: культура, освіта, спілкування, фахівці, фізичне виховання.

Лит. 15.

Halyna KONDRATSKA,
*Ph. D in pedagogical Sciences, associate professor, head of Department of sports
disciplines and teaching methods Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Ukraine) kondr_gala@mail.ru*

FOREIGN SYSTEMS OF EDUCATION AND THEIR ROLE IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL-SPEECH CULTURE OF COMMUNICATION OF SPECIALISTS

The article deals with foreign education system, their importance in professional education. Growing diversification in higher education both in the middle of each country and in the international context are found. The solution of these problems leads to finding other tools that facilitate understanding of obtained information on training. It is proved that the foreign education system is deeply connected with the spiritual and material aspects of the past and the present and shaping the culture of the people. It is established that education is the foundation of communication as a means of transmitting information. It is shown that the culture of communication is part of professional education specialist. The stages and approaches in the formation of professional speech communication culture of specialists in physical education, the influence of education components in professional culture of communication professionals are shown. The article highlight stages and components of foreign education and their impact on training in physical education.

Key words: culture, education, communication, communication specialists, physical education.

Ref. 15.

Галина КОНДРАЦКАЯ,
кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой спортивных
дисциплин и методики их преподавания Дрогобычского
государственного педагогического университета имени И.Франко
(Дрогобыч, Украина) kondr_gala@mail.ru

ЗАРУБЕЖНЫЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ И ИХ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-РЕЧЕВОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье раскрыто зарубежные системы образования, их значение в профессиональном образовании учителей. Установлено, что культура общения является частью профессиональной культуры специалиста. Рассмотрены этапы и подходы к формированию профессионально-речевой культуры общения специалистов, определено влияние компонентов образования на профессиональную культуру общения специалистов. Выделено, этапы и компоненты зарубежного образования, их влияние на подготовку специалистов по физическому воспитанию.

Ключевые слова: культура, образование, общение, специалисты, физическое воспитание.

Лит. 15.

Постановка проблеми. Система освіти, як і культура її народу, є унікальним явищем, незрівнянно складнішим, ніж інші системи (транспорт, зв'язку, безпеки), бо глибоко пов'язана з духовними і матеріальними аспектами минулого і сучасного. З огляду на це у кожній країні освіта та її організація мають свої особливості. Проте наймогутнішими ініціаторами змін у системі освіти виступають не її власні проблеми чи негаразди (системні чинники), а ті, які перебувають поза нею, насамперед, пріоритети й вимоги до навчання і виховання, спричинені включенням даної країни до спільного руху світового співтовариства у майбутнє, змінами у виробництві, культурі та поведінці. Відтак, при реформуванні вищої освіти, з одного боку, враховуються пріоритети збереження культурної різноманітності національних систем освіти, а з іншого – завдання поліпшення міжнародної співпраці, мобільності, працевлаштування студентів у Європейському чи міжнародному ареалі, міжнародної конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Як відомо з досліджень науковців, достатньо ефективною для світової вищої освіти є тенденція удосконалення і розширення короткої і професіоналізованої вищої освіти.

Основні ж завдання щодо організації навчальних закладів вищої освіти, які мають професійно орієнтовані програми навчання паралельно з університетським сектором, майже однакові у більшості країн:

- запропонувати професійно-орієнтовані та економічно вигідні типи освіти для задоволення потреб ринку праці;
- забезпечити потреби зростаючої кількості вступників без істотного збільшення урядових витрат на вищу освіту;
- запропонувати передусім програми, орієнтовані на викладання в яких частково використовуватимуться дослідження прикладного характеру;
- поновлення та покращення вже існуючої професійно орієнтованої освіти [7].

Разом зі зростаючою диверсифікацією структур вищої освіти відбувається паралельна диверсифікація ступенів і кваліфікацій, які видаються різними закладами освіти.

Зростаюча диверсифікація в цілому вважається позитивним явищем для систем вищої освіти як у середині кожної країни, так і в міжнародному контексті. На сьогоднішній день зростаюча диверсифікація зустрічається з проблемами недостатньої прозорості структур кваліфікацій окремої країни і труднощами у взаємному визнанні кваліфікацій через велику кількість різних рівнів та варіацій змісту кваліфікацій. Вирішення цих проблем спонукає до пошуку інших інструментів, які сприятимуть розумінню отриманої інформації у формування професійно-мовленнєвої культури спілкування фахівців. Окреслена проблема є актуальною в зарубіжній освіті, вона має

вагомий вплив на професійне становлення фахівця, однак не достатньо досліджена і вимагає ґрунтовного розгляду.

Аналіз досліджень. Освіта є джерелом духовного, соціального, економічного і культурного розвитку суспільства. Основою розвитку освіти є комунікація як засіб передачі інформації. Як відомо за результатами дослідження Дж. Гербнера [6], Г. Почепцова [11] в усіх системах освіти існують три головні етапи у розвитку комунікації: доіндустріальний етап комунікації характеризується організацією процесу спілкування, який може бути виражений у формулі: спілкування «обличчям до обличчя». Такий процес спілкування був властивий усій спільноті і мав вигляд переважно міжособистісної, інтерперсональної комунікації, що відбувалася у формі діалогу або монологу. Друкований етап пов'язується з першою індустріальною революцією, з виникненням масового спілкування, що зробило життя плюралістичним. Телевізійний етап з'явився завдяки другій індустріальній революції, коли моделі поведінки отримувалися до того, як люди навчилися читати [11, 47–48].

Інший дослідник комунікативної теорії, К.-О. Апель, вважає, що визначальним принципом, на підставі якого можливо інтегрувати людей у «комунікативну спільноту», є відповідальність. Запропонована ним «етика відповідальності» базується на положенні про відповідальність як діалогічний принцип, що виходить з факту існування людей у світі поруч одним з одним і один для іншого. Великі сподівання в цьому відношенні покладаються на нову «макроетику», засновану на почутті власної відповідальності [2].

Мартін Бубер стверджує, що тільки в діалозі «Я» і «Ти» людина знаходить власну сутність, вбираючи в себе загальнолюдське шляхом співвідношення себе з іншими людьми. [4].

Як зазначає дослідник Б. Ананьєва, особистість – це суспільний індивід, об'єкт та суб'єкт історичного процесу. Важливо вивчити зв'язок між інтеріндивідуальною структурою того соціального цілого до якого належить особистість, та інтраіндивідуальною структурою самої особистості. Саме різноманітність зв'язків із суспільством визначає інтраіндивідуальну структуру особистості, організацію особистісних властивостей та її внутрішній світ [1, 97–98].

На думку Л. Виготського, в межах теорії існує три основних закони розвитку особистості. Перший закон стосується розвитку і побудови вищих психічних функцій, які є основним ядром особистості. Цей період в онтогенезі відповідає процесові історичного розвитку людської поведінки, вдосконалення існуючих форм і засобів мислення та вироблення нових, що спирається на мову чи або іншу систему знаків [5, 91–92].

Разом із тим, С. Рубінштейн покладає в основу своєї теорії принцип детермінізму і єдності свідомості та діяльності. Особистість виявляється і формується у взаємодії з навколишнім середовищем, тому таке велике значення для розуміння особистості має комунікативна діяльність [13, 95–96].

Отже, зарубіжні системи освіти складають позитивний досвід в розвитку комунікації як одного із змістових компонентів професійної освіти і допоможуть виокремити в системі національної освіти поетапний вплив компонентів освіти на формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців з фізичного виховання.

Мета статті – розкрити етапи, підходи та компоненти зарубіжної освіти, їх значення у формуванні професійно-мовленнєвої культури спілкування фахівців з фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. На наше переконання, зміну етапів розвитку комунікації слід вбачати не стільки в індустріальних революціях, скільки у психологічній перебудові комунікаторів, поштовхом до чого, як правило, були різного роду революції та суспільні зміни.

Перший етап – ґрунтовному тлумаченню особливостей комунікації сучасного людства присвячена філософська концепція Ю. Хабермаса, котра є теорією комунікативного досягнення взаєморозуміння [14].

Одним із найбільш важливих загальних положень у філософському трактуванні проблеми спілкування, на нашу думку, є твердження К. Ясперса про те, що комунікація здійснюється у двох сферах – наявного буття та екзистенції, форми спілкування, в які вступає людина у сфері наявного буття, тотожні сукупності соціальних ролей людини [15].

Другий етап – розвитку комунікації це входження на особистісно-соціальний рівень, залишаючи при цьому в центрі уваги особистість і суспільство як показник комунікативної взаємодії.

Дослідник М. Бахтін трактує діалог як взаємодію позицій, думок, особистостей, «голосів», що виходить за чисто лінгвістичні рамки і дозволяє розглядати такий підхід як особливу концепцію діалогу, теоретично-методологічного містку [3].

У 50 – 70 рр. XX століття – характерним для нього етапу був стабільний розвиток педагогічної науки й практики.

Пострадянська освіта прослідковує однотипність методологічних підходів, що ґрунтувались на марксистсько-ленінській ідеологічній платформі [1].

Вирізнялися переважно два підходи методологічний і діалектичний [1]. Логіка осмислення такого методологічного підходу як матеріалістичного була типовою для всіх, оскільки провідна його ідея впливала з єдиного джерела – нормативних документів Комуністичної партії, фізичне виховання мало системно-комплексний підхід. Діалектичний підхід мав скритий характер і не виділявся як провідний.

Саме цим і обумовлюється зовнішня комунікація яка носила соціально-педагогічний характер (масовість, зорієнтованість на ентузіазм не зважаючи на індивідуальні (внутрішні) потреби й можливості, героїчні вчинки тощо).

Проте в інших країнах світу освіта переважно розвивається в ідеалістично-філософському напрямі. Діалектика є один із провідних підходів до освіти другої половини XX ст.

На внутрішньому рівні освіта пропонує творить моделі майбутніх педагогічних систем, прогнозує навчальні цілі й засоби їх реалізації, використовує герменевтичні підходи до розуміння наукової літератури, займається самоосвітньою діяльністю [4].

У 70 – 80 рр. науковцями окреслюється комунікативний підхід (визначено науково-теоретичні засади, сформульовані принципи комунікативного методу, а саме: Лич Едмунд [8], Мерманн Елизабет [9], Карл Роджерс [12].

Таким чином, комунікативна теорія прагне дати відповіді на головні питання сучасності. В першу чергу, це проблеми власне філософсько-теоретичного обґрунтування моральних норм. Комунікативна філософія прагне довести не лише можливість, а й історичну необхідність обґрунтування моральних норм за твердженням В. Мерлін [10].

Трансформація філософії зумовила також процес зміни педагогічних парадигм. Уже сам процес реабілітації етики веде до усвідомлення необхідності посилення в педагогіці акценту на ціннісних аспектах навчально-виховного процесу, повернення до питання розвитку духовності особистості. Необхідність подолання монологічної парадигми ко-

мунікації, усвідомлення цінності «Іншого» актуалізувалось в гуманістичній педагогіці, дитиноцентрованій (педоцентрованій) педагогіці, педагогіці співробітництва, педагогіці толерантності, педагогічних концепціях особистісно орієнтованого навчання та виховання, суб'єкт-суб'єктного підходу до навчально-виховного процесу, важливими факторами яких є діалогічність комунікації [10].

Зазначимо, що комунікативною проблематикою, комунікативними знаннями і способами їх реалізації в навчальному процесі займаються різні суспільні дисципліни: психологія, соціологія, культурологія, філософія та ін. Але, з одного боку, ми бачимо відсутність цілісної філософської теорії комунікації, яка б могла стати методологічною основою розробки комунікативних теорій в психології, соціології, культурології, педагогіці, а з іншого боку, суспільні науки не спираються на цілісну теорію педагогічної комунікації. Окремі науки висвітлюють окремі аспекти, сторони педагогічної комунікації. Сутність та зміст комунікації в педагогіці визначаються науковцями-філософами, виходячи, здебільшого, з емпіричного досвіду, власних установок, уподобань, а комунікативні методики, прийоми є скоріше справою педагогічного мистецтва, а не справою науки.

Як відомо, комунікація в педагогіці зводиться здебільшого до технологічного, інформаційного, мовленнєвого аспекту означення комунікації як суто технологічного засобу передачі інформації. З іншого боку, вона сприймається як щось таке, що не може бути визначальним у педагогічному процесі, як матерія, яка є нейтральною відносно сутності, змісту, цінностей педагогіки.

Зазначимо, педагогічні ідеї про роль і місце професійної діяльності вчителя є невід'ємною складовою частини гуманного ставлення до дітей і формуванню у них потреби здорового способу життя. Комунікація породжує спілкування як специфічну форму взаємодії і взаємовпливу суб'єктів зумовлену потребами спільної діяльності в процесі навчання і виховання особистості. Комунікативна складова є основою у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця фізичного виховання.

Третій етап (кінець XX ст. початок XIX ст.) – етап методологічного повороту від класичної парадигми філософії свідомості до парадигми філософії комунікації, від монологічності європейського типу спілкування до діалогічного спілкування. Цей етап репрезентований в ідеях новітньої філософії – комунікативної філософії (комунікативної етики) [7].

У 80-х рр. XX століття – суспільство стало бурхливо обговорюватися проблеми фізичного виховання не тільки загальноосвітньої школи, але і загалом вищої школи. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що специфіка педагогічного спілкування визначається, тим, що в його процесі суб'єктивний світ однієї людини розкривається для іншої [7].

У період кінця 80 – 90-х рр. XX століття – педагогічна думка в самостійних державах перебуває на стадії переосмислення й методологічної платформи пізнання людиною світу мислення. У 1980 – 2000-х рр. набули розгалуження зазначені підходи: комунікативно-функціональний, комунікативно-діяльнісний, комунікативно-особистісний, системно-комунікативний.

Зазначимо, що структура світової вищої освіти видається надзвичайно різноманітною, однак домінують дві тенденції. На думку дослідників існують загальні принципи формування систем вищої освіти європейських країн, а саме унітарна, або єдина, система, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них

зкладами. Означені заклади освіти пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості і рівня. Також слід зазначити, що в унітарній системі вищої освіти до її складу входять лише університети, оскільки частка інших вищих навчальних закладів становить незначний відсоток. Дослідники порівнявши системи освіти стверджують, що унітарна освіта є в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції. Проте деякі науковці виділяють в окрему групу країн де існують університети, до складу яких увійшли спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади, це в таких країнах як Швеція та Іспанія, а також країни, що належали до пост соціалістичного табору [7].

Відомою є бінарна, або подвійна система освіти з традиційним університетським сектором, що опирається на концепцію Humboldt університету та на окремих неуніверситетський сектор вищої освіти і що має чітко окреслену структуру. Разом із тим, така система освіти притаманна більшості розвинених країн світу. При бінарній системі освіти поряд з університетським сектором існує ряд спеціалізованих закладів, які приймають чималу частину молоді. Існує ряд європейських країн з бінарною системою вищої освіти: а саме Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та інші [7].

Аналізуючи підходи науковців-дослідників та педагогів-філософів до освіти та виховання можна визначити практичну значущість мови і стверджено запевнити про зростання значення комунікації для суспільства. Відомо, що в процесі комунікації відбувається координація дій однієї людини з іншими індивідами, координація комунікативних можливостей і зусиль учасників навчально-виховного процесу тощо. Тому мотивація до отримання різних кваліфікацій, комунікація як змістовий наповнювач освіти і професійна діяльність є очевидними компонентами зарубіжної освіти і посідають чинне місце у формуванні професійно-мовленнєвої культури спілкування фахівців з фізичного виховання.

Висновки. Дослідження названих вище учених об'єктивно характеризують досягнення зарубіжної освіти на філософському, особистісно-соціальному на методологічному етапі розвитку освіти та культури. Доведено, значний вплив комунікації на формування професійно-мовленнєвої культури спілкування фахівців що є достатньо складним завданням. Обґрунтовано ряд підходів у формування зарубіжної освіти, а саме: системно-комплексний, комунікативно-функціональний, комунікативно-діяльнісний, комунікативно-особистісний, системно-комунікативний. Виділено тенденції у розвитку зарубіжної освіти: бінарну і унітарну, що мають позитивний вплив на розвиток професійної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания [Текст] / Б. Г. Ананьев; Ин-т психологии РАН. – М. : Наука, 2000. – 351 с.
2. Апель К.-О. Спрямованість англо-американського «комунітаризму» в світлі дискурсивної Етики / К.-О. Апель // Комунікативна практична філософія. Підручник. – К. : Лібра, 1999. – С. 372–394.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
4. Бубер М. Два образа веры / М. Бубер. – М. : Республика. –1995. – 464 с.
5. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М., 1999. – 536 с.
6. Gerbner G. Media, Violence and Health / G. Gerbner // New Jersey Medicine, 1997. – P. 28–39.
7. Загальні принципи формування систем вищої освіти європейських країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ostriv.in.ua/index.php?option=com_content&task=print

8. Лич Эдмунд. Культура и коммуникация / Лич Эдмунд. // Логика взаимосвязи символов. – М. : Издательство : Восточная литература, 2001. – 144 с.
9. Мерманн Э. Коммуникация и коммуникабельность / Элизабет Мерманн. – Харьков : Изд-во Гуманитарный Центр, 2007. – 296 с.
10. Мерлин В. С. Индивидуальный стиль общения / В. С. Мерлин // Психологический журнал. – 1982. – Т. 3. – № 4. – С. 26–36.
11. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук; Ваклер, 2000. – 352 с.
12. Роджерс К. Коммуникации в организациях [Текст] / К. Роджерс, Р. Агарвала-Роджерс. – М. : Прогресс, 1980. – 112 с.
13. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М., 1973. – 186 с.
14. Хабермас Ю. Теория коммуникативного действия. Сводный реферат / Ю. Хабермас // Современная западная теоретическая социология. – М., 1992. – Вып. 1. – С. 57–101.
15. Ясперс К. Философия. Книга первая. Философское ориентирование в мире / К. Ясперс ; пер. А. К. Судакова. – М. : «Канон+» РООИ – «Реабилитация», 2012. – 384 с.

REFERENCES

1. Ananov B. G. Chelovek kak predmet poznaniya [Tekst] / B. G. Ananov; In-t psikhologii RAN. – М. : Nauka, 2000. – 351 s.
2. Apel K.-O. Spryamovanist anglo-amerikanskogo «komunitarizmu» v svitli diskursivnoi Yetiki / K.-O. Apel // Komunikativna praktichna filozofiya. Pidruchnik. – К. : Libra, 1999. – S. 372–394.
3. Bakhtin M. M. Estetika slovesnogo tvorchestva / M. M. Bakhtin. – М. : Iskusstvo, 1979. – 424 s.
4. Buber M. Dva obraza very / M. Buber. – М. : Respublika. – 1995. – 464 s.
5. Vygotskiy L. S. Pedagogicheskaya psikhologiya / L. S. Vygotskiy. – М., 1999. – 536 s.
6. Gerbner G. Media, Violence and Health / G. Gerbner // New Jersey Medicine, 1997. – P. 28–39.
7. Zagalni printsipi formuvannya sistem vishchoi osviti evropeyskikh krain [Yelektronniy . resurs]. – Rezhim dostupu : http://ostriv.in.ua/index.php?option=com_content&task=category&layout=edit
8. Lich Edmund. Kultura i komunikatsiya / Lich Edmund. // Logika vzaimosvyazi simvolov. – М. : Izdatelstvo : Vostochnaya literatura, 2001. – 144 s.
9. Mermann E. Kommunikatsiya i komunikabelnost / Elizabet Mermann. –Xarkov : Izd-vo Gumanitarnyy Tsentr, 2007. – 296 s.
10. Merlin V. S. Individualnyy stil obshcheniya / V. S. Merlin // Psikhologicheskii zhurnal. – 1982. – Т. 3. – № 4. – С. 26–36.
11. Pocheptsov G. G. Kommunikativnye tekhnologii dvadtsatogo veka / G. G. Pocheptsov. – М. : Refl-buk; Vakler, 2000. – 352 s.
12. Rodzhers K. Kommunikatsii v organizatsiyakh [Tekst] / K. Rodzhers, R. Agarvala-Rodzhers. – М. : Progress, 1980. – 112 s.
13. Rubinshteyn S. L. Problemy obshchey psikhologii / S. L. Rubinshteyn. – М., 1973. – 186 s.
14. Khabermas Yu. Teoriya komunikativnogo deystviya. Svodnyy referat / Yu. Khabermas // Sovremennaya zapadnaya teoreticheskaya sotsiologiya. – М., 1992. – Вып. 1. – С. 57–101.
15. Yaspers K. Filozofiya. Kniga pervaya. Filozofskoe orientirovanie v mire / K. Yaspers ; per. A. K. Sudakova. – М. : «Kanon+» ROOI – «Reabilitatsiya», 2012. – 384 s.

Статтю подано до редакції 10.03.2016 р.